

EVROAZIJA – IDEJNA NUŽNOST ILI IDEOLOŠKA PRIVLAČNOST

EUROASIA – CONCEPTUAL NECESSITY
OR IDEOLOGICAL ATTRACTIVENESS

ABSTRACT The authors are dedicated to the consideration of the *Eurasian concept and philosophy* as a potential alternative to the liberal ideology, which, due to its totalitarian character, loses the significance of the revival. This ideology is no longer able to maintain the vitality and receptivity of its own concept because it became an absorbed crater and center, which devastates the non-western cultural creations. Therefore, by referring to Eurasian philosophy, the authors revitalize the *Eurasian* heritage as a potential resistance to the conception of the *New World*.

Key words: Eurasia, geopolitics, liberalism, conspirology, multipolar world.

APSTRAKT Autori su posvećeni razmatranju *evroazijskog koncepta i filosofije* kao potencijalne alternative liberalnoj ideologiji, koja zbog svog totalitarnog karaktera gubi značaj preporoda koju je nekada imala. Ona više nije u mogućnosti da održi vitalnost i prijemčljivost svog koncepta jer je postala apsorbirano grotno i centar koji devastira nezapadnjačke kulturne tvorevine. Stoga, pozivanjem na *evroazijsku filosofiju*, autori reaktiviraju evroazijsko nasleđe kao potencijalni otpor koncepciji *Novog svijeta*.

Ključne riječi: Evroazija, geopolitika, liberalizam, kospirologija, multipolarni svijet.

U prilogu teorijskog razmatranja idejnih ravni koje se „gordo“ nameću u savremenom postmodernističkom diskursu, nastojaćemo da ponudimo alternativne mogućnosti u odnosu na trenutno važeći i opšteprihvaćeni diskurs u okviru međunarodnih odnosa. To podrazumijeva, sagledavanje ne samo ideoloških blokova koji su pri kraju XX i u buđenju XXI vijeka, ponudili novu svijest i ruho geopolitičkih procesa, već i onih teorijskih stanovišta koja zaustavljaju i pomjeraju kurs vremena prema nekim „potisnutim“ dionicama koje su čekale svoj trenutak slave na mizanscenu ideoloških sukoba. Bilo bi, naivno govoriti samo o istorijskim susretima svjetskih sila, a ne pomenuti idejne naslage koje su ih tvorile. Prije svega, zastupajući ugao razmatranja jedne mlade sociološke discipline, pokušaćemo da ovim ogledom damo pledoaje za njenu dalju teorijsku i idejnu ukorijenjenost. Možda je i pretenciozno rečeno ali, čini nam se, da svaki pokušaj odgonetanja novih teorijskih čvorišta gradi stepenik više ka aleji i utemeljenosti izvjesne discipline u okviru zvaničnog sociološkog diskursa. Ovo, svakako, ne znači da negiramo pređašnje etape istorijskog štiva koje su se ticale sučeljavanja „hirovitih ambicija“ nekadašnjih imperija, već predoča-

vamo analizu postmodernističkog narativa, koji je u znatnoj mjeri uticao na oblik i formu svjetskih sila. Može se slobodno reći, da je ovo područje veoma inspirativno za sve one naučne djelatnike i discipline koje pretenduju da ostave zalag sjećanja u naučnom miljeu. U takvom društvu našla se i sociologija, koja, kao da stidljivo ili potisnuto priznaje svoju nadležnost nad geopolitičkim procesima i teorijski udio u definisanju međunarodnih odnosa. U sadejstvu sa filozofskim i antropološkim teorijama, sociologija je poslednjih decenija uspjela da se izbori za nezaobilazan izvor pri tumačenju pomenutih društvenih procesa. Danas smo svjedoci nove sociološke discipline, sociologije međunarodnih odnosa, koja suvereno korača kraj inaugurisanih socioloških disciplina.

Nakon ovog kratkog prologa, u nastavku rada ćemo temeljno razložiti naša nastojanja da se oslobodimo jedne ideološke navike koja i dan danas, pokušava da sva društva odvikne od njihovih baštinjenih sjećanja i usmjeri ih ka jednom nihilističkom kretanju, koje se grubo odriče same Tradicije. Jasno je, da je riječ o liberalizmu koji je kao jedino važeća istina iliti loz opstanka, ponudio novu egzistencijalističku mantru. Takav narativ, svoje uporište je pronašao i u međunarodnim odnosima i geopolitičkim školama (Дугин, 2004), koje su prihvatile takav indoktrinirani oblik svijesti, kalemljenu i izmorenu u ne tako originalnim „porukama iz prošlosti“. U pokušaju da se oslobode „nemirnih duhova prošlosti“, ideološki centri su još jednom nagovijestili „davno proklamovani kraj istorije“. Poželjan odgovor na tehnološku inferiornost i tradicionalizam nezapadnih društava, mogao se pronaći u liberalnom misionarstvu. Ono je širilo duh hladnoratovskog pobjednika, njegov habitus, manir i sve ono što ga je razlikovalo od totalitarnih i autoritarnih društava. Tako su se obrazovali i geopolitički centri, škole, instituti, koji su razradili prepoznatljivu doktrinu, „plemenitog porijekla“, koje je u početku važilo samo za odabrani krug zapadnih sila. Nakon, dvodecenijskog iskustva, egzizeza i retrospektiva onih koji su pristali na takvo rasuđivanje svoje egzistencije, korijenito se promijenilo. To svakako, ne znači, da smo završili sa liberalnom ideologijom i njenim vjernim pratiocem neoliberalizmom jer, oni i danas imaju svoje pristalice i pobornike iz drugih teorijskog tabora. Sazrijevajući, liberalizam je pokazao veću otpornost prema istorijskim izazovima, odolijevši svim iskušenjima na koja je nailazio. Ovdje ne treba dozvoliti benevolentan pogled na njegovo porijeklo, jer duboko u teorijskom arhivu je sačuvano poglavlje o „njegovoj mladalačkoj ritualistici“ koja je nagovještavala njegovu ideološku instrumentalizaciju svijesti. Stoga, ovaj rad treba shvatiti kao težnju da se nakon (neo)liberalne pohare koja nemilosrdno uništava ekonomski i socijalni ambijent u većini postsocijalističkih društava ali i šire, pronađe novo ishodište ideja, uzornih da okupe teorijsku misao i usmjere je ka obnovi usnulih tradicija.

„OKULTNI HODNICI ISTORIJE“

Tražeci pogodno tlo za razmatranje naznačenog okvira, teorijska znatiželja nas dovodi do snažnih iskaza Dragoša Kalajića (1994) datih u živopisnom

djelu *Izdana Evropa*. Njegovi ogledi, pomoći će nam da postepeno dođemo do mjesta promjene idejnog kursa, koji je, po sve, radikalno nastrojen prema onim vidicima zapadne civilizacije koji se nameću kao opštevažeće teze ili bolje reći, kao sekularni Dekalog. Taj Dekalog je sačinjen od taksativnih zahtjeva, koje je neophodno ispuniti kako bi se stekao oreol demokratskog božanstva. Tehnološka modernizacija, demokratska idolatrija, tržišni mamonizam, postčovječnost (Дугин, 2009), postali su sintagma za razvijena društva. Možda je ovo put koji vodi, oprezno upućuje Kalajić, do tzv. 'mračnog doba' (kali – yuga). Pod svjetlom tradicionalne misli, učestalost zamašnih promena i preloma potvrđuje drevno učenje da kraj „mračnog doba“ karakteriše izvanredno ubrzanje svih procesa“ (Kalajić, 1994: 5).¹ Nakon ovih ispisanih pasusa, može se postaviti pitanje, da li poema o glorifikovanom globalnom društvu podučava arhaične zajednice istorijskim lekcijama koje su im strane i ujedno, ukazuje na njihovo analfabetstvo ili, nasuprot tome, govori o času dekadencije koji je neizbježan u ovom civilizacijskom raskoraku. Obavijenu „velom tajne“, tu neprestanu borbu između dvije istorije, one zakupljene, krojene po mjeri moćnika, jednom riječju, egzogene, i one druge, endogene, koja predstavlja izvorni ogled o nastanku jednog društva, moguće je pronaći u tzv. okultnoj istoriji.

Jedan kratak osvrt na djelo ruskog sociologa i filozofa Aleksandra Dugina (2008) *Konspirologija*,² uputan je za dalja razmatranja i otvaranje novih područja analize u ovom radu. To ne znači, da gubimo iz vida intencionalnost koju smo nagovijestili u radu. Riječ je, o želji autora da se nagovijeste i dopune ona shvatanja o presudnim društvenim procesima i istorijskim prelamanjima koja su često ostajala nedorečena primjenom samo jednog ovlašćenog metodološkog instrumenta. Kada je riječ o konspirologiji, kao i samoj primjeni njenog narativa u geopolitičkim odnosima, mora se naglasiti njena uloga kao jednog zahvalnog diskursa za analizu onog principa koji je i podstakavao poznate imperije da zauzmu određeni stav prema vremenu u kom su nastajale, naravno, ne samo u njihovim geopolitičkim odnosima, već i na unutrašnjem planu. Ovdje ćemo navesti dva interesantna stanovišta na koja nam sugerije pozvani mislilac.

Prvo čini ono, koje se obrazovalo oko učenja Sent Iva D'Alvedra. U tonu u kom smo i započeli ovaj segment tumačenja, nadovezaćemo i konspirološke modele tumačenja nastanka svijeta i prvih civilizacija. Bićemo koncizni u analizi. Ono što interesuje Sent Iv d'Alvedra, predočava nam prof. Dugin, nastaje dolaskom avatara Rama koji je nagovijestio kraj Predistorije koja se nalazila pod uticajem crne rase. Ono što karakteriše ovo božanstvo, odnosi se na hijerarhijski ustrojen poredak iliti, tzv. Trojičnost, koju čine proročki, sveštenski i carski stalež, kojima, pripadaju različiti signifikanti. Vidljiva je analogija sa hrišćanskom teologijom. Ta tri stupnja, ekvivalentna su Ipostasima svete Trojice. „Tu je sve zasnovano na univerzalnoj harmoniji i zakonima hijerahije 'sve-

¹ Dragoš Kalajić se poziva na učenja poznatih tradiconalista Juliusa Evole i Rene Genona.

² Vidi: Дугин, А. (2008). *Конспирологија (наука о заверама, тајним друштвима и окултном рату)*. Превод: Зоран Буљагић. Београд: Логос.

štenog čina i poretka'. Sent Iv d'Alvedr je ovakvu strukturu nazvao Sinarhijom, to jest, Savlašćem (suvladavinom), čime se ističe sintetičko jedinstvo triju funkcija: Proročke, Sveštenečke i Carske u pitanjima uređenja Imperije. Upravo Sinarhija predstavlja za d'Alvedra sakralni, duhovni, tradicionalni, religiozni i politički ideal koji se mora ostvariti uprkos svim spoljašnjim okolnostima, pošto je u Sinarhiji u najčistijem vidu ovaploćena apsolutna Volja Proviđenja koja ne zavisi od istorijskih konkretnosti“ (Дугин, 2008: 38). Taj sklad, vremenom će narušiti princ Iršua, koji je „izvršio i religioznu revoluciju – Primo-revoluciju koja je postala paradigma svih kasnijih istorijskih revolucija“ (Дугин, 2008: 38). Iršuizam je značio pobunu carskog stupnja protiv viših redova u pomenutoj hijerarhiji. On će se vremenom pojaviti u mnogim prevratima koji su zahvatili u istoriji poznate imperije i civilizacije. Iako je, iršuizam imao dekadentan uticaj na Sinarhiju božanstva Ram, ipak, za njega, prema zapisu prof. Dugina, ne važi ateistička osobenost, jer je svojim „dolaskom“ inaugurisao novi sakralni simbolizam.³ Ova dva principa, vremenom će postati političko i religiozno tkivo mnogih društvenih sadržaja. Oni će u njima pokrenuti periodične talase solarnog i lunarnog karaktera. Slična sudbina zadesiće i hrišćansku civilizaciju. Uticaj neoiršuisa, „se konačno ispoljilo u Francuskoj revoluciji, u Crvenoj Zastavi, u panteističkom materijalizmu socijalista, u protestantskoj zaveri evropskih knezova protiv Rima i Crkve, u dehistijanizaciji Zapada“ (Дугин, 2008: 40). Ovom diskursu potrebno je posvetiti više pažnje, jer u svojim arhivima čuva istrajne poruke i načela koja slijede mnoga društva.

Drugo stanovište koje je zakupilo našu pažnju, tiče se Kloda Sustena Grase d'Orsea. I kod ovog mistika, moguće je pronaći solarne i lunarne elemente, a shodno tome, i one strukture društva koji su im bile naklonjene. Ovdje ćemo se zadržati na onim „okultnim igrama“ tajnih društava koja su ispisala neka od najvažnijih poglavlja ljudske istorije. Oni će se svrstati u dva reda: „Red Kvarte“ i „Red Kvinte“. Za prve,⁴ čija se simbolika vezuje za zimski solisticij (a za druge južni solisticij), detaljan je prof. Dugin, datira učenje da su se grupisali iz redova građana i seljaka, što dokazuje i istorijski podatak nastanka partije Vigovaca u Engleskoj (Дугин, 2008: 43). „Red Kvinte“ je, za razliku od „Reda Kvarte“, koji je obožavao solarni element, uvažavao i glorifikovao simboliku Mjeseca. Interpretirajući i teorijski oblikujući djelo Grase d'Orsea, Aleksandar Dugin nas upoznaje da se „Red Kvinte“ još nazivao „Menestrelji Morvana' ili 'Menestrelji Morgana““ (Дугин, 2008: 43).⁵ Ono što razlikuje „Red Kvinte“ od „Reda Kvarte“, sadržano je u jednom volšebnom prikazu, da su pripadnici „Reda Kvarte“ smatrani obožavaocima hrane, dok su se prvi

³ „Iršuovom ustanku pridružili su se svi anarhični i antinomizmu skloni elementi u Imperiji Ram... Simboli ustanka postali su Crvena Boja, Bik, Crvena Golubica i Polumeseć“ (Дугин, 2008: 38).

⁴ To tajno društvo se, čitamo iz izvora Aleksandra Dugina, još naziva i „Menestrelji Mursije' ili 'Menestrelji Mersi“, to jest, doslovno, 'Menestrelji Milosrđa““ (Дугин, 2008: 43).

⁵ Oni će se u Engleskoj okupljati u okviru „parlamentarne partije torijevaca“ (Opširnije u Дугин, 2008: 43).

služili („Red Kvinte“) „opskurnim sredstvima“, tj. kao instrument „pokoravanja naroda“ koristili su „organizovanu glad“ (Дугин, 2008: 43). Kao „ideološka viroza“, ovo okultno učenje o dveju paradigme, dva tajna društva, inkorporiraće se i u monoteističkim religijama. U hrišćanstvu je ovaj segment okultne istorije vidljiv u učenjima „ranih monofizita (kod Kerdona)“ kod kojih se mogao pronaći trag prve tradicije, dok je, protestantizam u sebi baštini i „gajio“ poruke „Reda Kvinte“ (Дугин, 2008). Ova tajna društva, svoju kulminaciju će doživjeti u periodu Francuske revolucije, dovodeći u pitanje i samo „istorijsko porijeklo“ tog događaja. Ono što se smatra zaključnim ishodom okultnih elemenata istorije u učenju Grase d’Orsea, predstavljenim u iscrpnim ukazima i vidicima prof. Dugina, jeste uvjerenje d’Orsea, da se duh ovog konspirološkog poretka održavao u stvaralaštvu poznatih književnih i filozofskih doajena. „U principu, mogli bismo ići i dalje i pokušati da vidimo mnoge događaje: ’veštačku glad’, demokratske i egalitarističke prevrate, neosimbolizam savremene političke i ekonomske propagande, ’anglosaksonski’ (=’protestanški’) faktor u geopolitici, planove za stvaranje Svetske Vlade i uspostavljanje Novog svetskog poretka u ovakvoj optici, slično metodu Grase d’Orsea, jer njegov složeni i razvijeni model iznenađujuće rezonira sa okultnom, ’hijeroglafskom’ stranom najvažnijih savremenih procesa“ (Дугин, 2008: 46).

Ove hodnike i trase konspirologije, pratili su i Redovi Evroazije i Atlantika, predstavljajući i opravdavajući, ponaosob, simboličku kartografiju svog postojanja. To je sukob dva načela, gdje prvi, upućuje na svjetlosne aspekte božanstva, a drugi, naglašava introverzni defetizam božanstva. Upravo su ova dva Reda i metafizička ishodišta geopolitičkih takmaca. Iza ovog tumačenja, nazire se jedan konstruktivan i vrijednosno obogaćen odgovor, koji prevazilazi jalova shvatanja geopolitike i međunarodnih odnosa kao isključivo militarističkih modela, odvojenih od „aluzivnih izvoda“ koje smo ovdje izložili. Ovim konstatacijama, pridružićemo i jednu sintagmu zbog njene simboličke punoće, koja odaje ekspanzivna nastojanja autora da približe evroazijski koncept čitačkoj javnosti. Put inicijacije ovog poglavlja dovodi nas i do pojma „naši“, koji se prema uputima prof. Dugina, mogao pronaći kod istaknutog njemačkog mislioca Karla Šmita, a isti je, vremenom svoju teorijsku i jezičku stabilnost dobio kod Žana Parvuleska. Ova sintagma svoju polisemičnost opravdava jednim evroazijskim duhovnim izrazom. „’Naši’ su za Parvuleska sinonim samog Evroazijskog Reda sa svim njegovim ograncima i grupama koje se svesno ili ne, javno ili tajno, nalaze u zoni njegovog geopolitičkog, mističnog i metafizičkog uticaja. ’Naši’ – to je jedinstveni nevidljivi eshatološki front Kontinenta, Front Копна, Front Apsolutnog Istoka, čiju zapadnu provinciju predstavlja Evropa, ’naša’ Европа, Европа koja se suprotstavlja ’Zapadu’, Европа Tradicije, Пла, Дућа“ (Дугин, 2008: 143).

U završnim napomenama u tumačenjima konspirološke istorije, mogli bi reći i dodati, da se ona „krišom konsultovala“ i skrivala kod tradicionalno nastrojenih učenjaka, koji nisu dozvolili da dogmatski kanoni nametnute istorije izvrše „protjerivanje“ iste, nudeći i patvoreći pri tome, jedan narativ koji bi

nastao kao opšteprihvaćeni konsenzus, prihvatljiv za pobjednike, ali i za „ponižene i uvrijeđene“ u istorijskom grotlu. Da bi otklonili svaku pomisao na izvjesno detaširanje u odnosu na radni naslov studije, reći ćemo, da je pozivanje na predočene „stranice konspirološke istorije“ budilo nadu u rasplamsavanju drugačijeg pogleda na ustaljeni narativ o liberalizmu i kultu demokratičnosti „bezgrešnog“ Zapada. Ono što se odigravalo iza kulisa istorijske pozornice ne smije se prenebregnuti i zanemariti. Bez obzira, da li se radilo o pojedincima, konspirološkim klikama ili pak, o uticaju i ostvarenju geopolitičkih interesa imperijalnih sila, mora se otvoriti novo poglavlje u okviru sociološkog diskursa. To se posebno odnosi na tumačenje filosofije atlantizma i (neo)evroazijskih nastojanja da se ponudi nova karta multipolarnog svijeta, koja će zaboraviti na dosadašnji unipolarni pristup koji se oštro protivio svakoj pomisli na ovu alternativnu mogućnost. U više teorijskih navrata smo isticali načela kojih se pridržavaju protestantsko-eshatološka društva, koja ih čine privilegovanim pred sudom istorije i dozvoljavaju im da svoju „izabranost“ misionarski šire po svim meridijanima globalnog društva. Držeći se strogo svoje božanske „izabranosti“⁶ nipodaštavali su sve one koji ne pripadaju protestantskim društvima. Oni koji su pokušali da ih oponašaju iliti da im se „dodvoravaju“, „koncesiono“ priznavši njihovu superiornost, postajali su dominioni na geopolitičkoj sceni.

U svom ogledu *Religijska osa (geo)politike*, Nemanja Đukić (2017) prodorno ukazuje na religijske osnove geopolitičkih procesa. On detaljno elaborira građu geopolitičkih škola i konsoliduje njihovo istorijsko iskustvo u vrijednosnim smjernicama. One se, prije svega, odnose na dva suprotstavljena pola moći. To su civilizacijski polovi koji se još mogu nazvati morskom civilizacijom i civilizacijom Kopna. Religijske strujanja koja zaodjevaju civilizaciju Mora imaju izrazito protestantsku notu, dok je drugi pol, izrastao iz rimokatoličkog miljea. „Ovi civilizacijski polovi izgrađeni su na suprotnim sistemima vrijednosti. Morski pol je protestantski, liberalan i futuristički revolucionaran a kopneni pol je rimokatolički, konzervativan i tradicionalan. Razlika između ova dva pola u osnovi ocrtava znatno dublju metafizičku razliku između Atlantide i Hiperboreje odnosno između fizičkog poretka moderne civilizacije i metafizičkog poretka tradicionalne civilizacije (Evola, 2010: 21)“ (Cit. u Đukić, 2017: 67). Orijentišući se prema filosofiji (neo)evroazijstva, Nemanja Đukić nam manifestuje pejzaž ovog viševjekovnog sukoba i uvodi u ovom ogledu potrebu spoznaje ovog kontinentalnog pola. Jezik njegove teorije, preveden na geopolitičke ravni, upućuje poziv otuđenoj Evropi da se oslobodi iluzionizma protestantizma, što će reći, uticaja civilizacije Mora. Ona (Evropa), mora da se suoči sa svojim civilizacijskim dostignućima i oslobodi nametnute servilnosti i jednog falsifikujućeg geopolitičkog identiteta. Ovim, Đukić traži sagovornika u onim glasovima koji se ne mire sa postmodernističkim koncepcijama koje su

⁶ Riječ je o načelu *dispenzacionalizma*. Opširnije u Дугин, А. (2008). *Мистерије Евроазије*. Превод: Зоран Буљагић, Београд: Логос.

intonirane ideološkim pretenzijama civilizacije Mora (Đukić, 2017). Za njega se oni nalaze u neoevroazijskoj ideokratiji.⁷

Još jedno pozivanje na prof. Aleksandra Dugina u završnom razmatranju ovog poglavlja, nagovijestiće i latentni diskurs ovog rada. Kao najrepresantativniji predstavnik neoevroazijske škole, ovaj filosof „otkriva“ namjere Sjedinjenih Država kao i suštinu njihovog totalitarizma. On smatra da je Amerika preuzela od Evrope njena dostignuća koja su prepoznata bila u liberalnom racionalizmu i protestantizmu. „*Sjedinjene Američke Države stvorene su kao država dogovorom fundamentalističkih protestantskih sekta tako da golemu većinu političke klase SAD-a u kontinuitetu do danas čine pripadnici upravo protestantske vjeroispovjesti*. To je, uostalom, posve logično – da tom zemljom upravljaju zakoniti ideološki nasljednici njenih osnivača, oni koji su je organizirali i doveli do materijalnog procvata i planetarne moći. Sami Amerikanci to nazivaju *Manifest Destiny*, manifestnom sudbinom. Drugim riječima, Amerikanci svoju povijest vide kao dosljedan uzlazni put prema civilizacijskom trijumfu, prema pobjedi svjetonazorskog modela na kojem je bila utemeljena američka civilizacija – kvintesencija cjelokupne zapadne povijesti“ (Dugin, 2016: 218). Protestantizam će vremenom postati i vodeći ideološki manifest američkog društva. „Drugim riječima, geopolitičko mišljenje, koje je neobično razvijeno u političkoj eliti SAD-a, u sebi bez proturječja objedinjuje eshatološki fundamentalizam, ideju 'SAD-a kao Novog Izraela pozvanog da predvodi narode prema kraju povijesti' i ideju slobodne trgovine kao maksimalnu racionalizaciju društvenog poretka sazdanog na priritetu 'razumnog egoizma' i 'atomizirane individue'“ (Dugin, 2016: 219). Zbog svega navedenog, pokušaćemo da dovedemo do upitanosti ovakav način slijeđenja liberalne ideologije i obrazložimo jezik i srodnost evroazijske filosofije. Ovdje ćemo se ograditi jer ne težimo cjelovitom pregledu evroazijske škole koja bi podrazumijevala upoznavanje sa učenjima osnivača ove doktrine, pa sve do produbljivanja i nastanka (neo)evroazijske filosofije, čiji najznamenitiji predstavnik je već i inaugurisan u pređašnjim razmatranjima.⁸ To, svakako ne znači, da je naš pristup oslobođen teorijske podloge i arheoloških nalazišta njenog uticaja (ne samo na tadašnje pristalice, već i na one pobornike koji revnosno preuzimaju njihovu misiju u XXI vijeku). Ono što je, za nas, najvažnija poruka (neo)evroazijaca, jeste, da ona ne boluje od neke unutrašnje dopadljivosti i autizma, što će reći da ona ima planetarni značaj.⁹ To je čini idejno prijemčljivim izborom u sprečavanju liberalnog totalitarizma.

⁷ O ideokratskim pretenzijama svojevremeno je pisao i plodonosni ruski geopolitičar Petar N. Savicki. Vidi: Дугин, А. (2004). *Основи геополитике / Геополитичка будућност Русије*. Превод: Сава и Петар Росић. Београд: Екопрес.

⁸ Ukratko, u narednim poglavljima upoznaćemo se sa najvažnijim odlikama (neo)evroazijske filosofije prof. Aleksandra Dugina.

⁹ Planetarni karakter evroazijstva, smatra se prvim načelom ove filosofije. Tako će A. Dugin osvijetliti pozadinu i značenja ove idejne matrice: „koristeći deduktivni način izlaganja, od opšteg ka pojedinačnom, primetićemo da evroazijstvo kao planetarna i globalna pojava uopšte nije vezanao neposredno za evroazijski kontinent kao geografski objekat“ (Дугин, 2009: 121).

EVROAZIJSTVO I (ILI) MULTIPOLARNO USTROJSTVO SVIJETA

Kada je riječ o evroazijskoj filosofiji kao i o njenom značaju za uspostavljanje novog fronta ili bolje reći, potrebitom sagledavanju njenog smisla u vremenu atlantističke suprematije, ona poprima atributivnu konotaciju koja je neizbježna u nasrtajima liberalne ideologije. Stoga, Evroazija kao prirodan i naučni koncept, poslužiće nam da je predstavimo kao dostojnog takmaca kadrog da se suprotstavi matrici Zapada i svim njegovim potencijalnim saveznicima. Evroazija je oduvijek zauzimala posebno mjesto u „geopolitičkim leksikonima“. Reklo bi se, da su svi značajniji geopolitičari u svojim doktrinama dolazili do njenih idejnih i prostornih horizonata, percipirajući je kao izvor ne samo prirodnog bogatstva, već kao i izvor potencijalnih suparnika. Ako se prisjetimo strategije jednog od vodećih ideologa atlantističkog bloka, Zbignjeva Bžežinskog (Brzezinski, 1997),¹⁰ biće jasnije koliko je ovaj kontinent važan za Sjedinjene Države. Naime, Bžežinski u ovom civilizacijskom polu prepoznaje potencijalne konkurente američkoj suprematiji. On se i kreće mislenom putanjom koju je odavno ocrtao Halford Dž. Makinder. Prepoznajući potencijal i značaj ovog kontineta, Bžežinski, pokušava da pronađe odgovarajuće modele koji bi bili kompatibilni američkim interesima i koji ne bi podrivali njenu moć. Bžežinski decidno sjenči evroazijski kontinent, tačnije, na njemu prepoznaje potencijalne partnere i mogućnost postsovjetskog prostora ka konsolidaciji demokratskih vrijednosti i samog ekonomskog razvoja. Vidljivo je, da je riječ o želji Amerike da probije obod Evroazije i koliko je moguće, eufemistički kazano, da pritom, ne naruši suverenitet evroazijskih supersila i pronađe put ili most za međunarodno uvažavanje i saradnju. Jedan od tih „insajdera“ koji su pod direktnim uticajem Sjedinjenih Država i onoga što one smatraju vrijednosnim dostignućima, svakako je Evropa. Ona je dosledan čuvar američkog uticaja koji bi trebao da vrši integraciju evroazijskih polova i utiče na njihov ideološki preporod. Naravno, veliki značaj za Bžežinskog ima NATO kao okosnica integrativnog mehanizma i zaštite zapadnog interesa. Kada je riječ o Rusiji, ona bi morala da se približi bastioniku demokratskog ideala i njegovim „epigonima“ iliti dominionima, kako bi stekla uslove za ekonomski razvoj, odnosno, uspostavljanje tržišne ekonomije koja bi obezbijedila prosperitet klonuloj imperiji. Primjetno je, da Bžežinski teži da očuva status i ugled Sjedinjenih Država na svim geografskim meridijanima, uključujući i evroazijski, po svemu sudeći, ključnom kontinentu gdje se nalaze one „uspavane sile“ koje ih u budućnosti mogu ugroziti.

Dosadašnje razmatranje smjernica velikih sila (konkretno Sjedinjenih Država) javlja se kao faktografska građa koja nas provodi kroz punktove novije istorije i upoznaje sa namjerama gore navedene svjetske sile i njenih partnera da izvrše presudan uticaj na Rusku Federaciju putem destabilizacije njenog

¹⁰ Opširnije u Brzezinski, Z. (1997). *A Geostrategy for Eurasia. Foreign Affairs*, 76(5), 50–64.

političkog bića. Ti zapisi će nas odvesti do završnih razmatranja evroazijstva, odnosno, to je putokaz ka spoznaji evroazijstva kao kontrahegemonističkog bloka.¹¹ Kao prvo, ovdje je izražen vehementan stav prema doktrinarnoj politici Sjedinjenih Država koje su pojačale volumen intervencionizma¹² i u početnoj dekadi XXI vijeka. To nam sugerije na jednu vrstu „toponimskog zavještanja“ kada je u pitanju američka spoljna politika, koja je vidljiva u radovima najznačajnijih ideologa XX i XXI vijeka. Utisak je bolan, jer je potvrđen u novom i opsesivnom pohodu na sve one koji se ne podvrgavaju indoktrinaciji SAD-a. Opasnost od terorizma, postao je lukrativni kredo američkog spoljno političkog ponašanja. Zbog toga se i ne treba čuditi, što se poslednjih godina javlja potreba sublimiranog otpora prema vrijednosnom misionarstvu Sjedinjenih Država (BRICS i sl.). Sa ovom pretpostavkom saglasan je i daroviti ruski mislilac Leonid Savin (Савин, 2012), čiji radovi sadrže predmetnost evroazijstva. Za početak, navešćemo i obrazložiti najvažnije odlike njegovog promišljanja kada je u pitanju uloga i značaj organizacije BRICS-a u svijetu. Za njega ova organizacije postepeno prevazilazi prvotnu funkciju ekonomskog udruživanja (vidljivo je njihovo zalaganje ka prevazilaženju strogo ekonomskog kadra) i sve više, poprima značaj globalnog aktera koji je sposoban da se suvereno suprotstavi zapadnim, tačnije, američkim pretenzijama da održavaju unipolarno ustrojstvo svijeta (Opširnije u Савин, 2012).¹³ Iako su, promjene koje nagovještaju pojavu multipolarnosti postepene i ne odražavaju radikalni prekid sa ustaljenim navikama međunarodnih odnosa u kojima dominiraju gordi obrasci unipolarnosti, ipak im se, mora priznati mogućnost ograničenja opsega moći Sjedinjenih Država i njenih dominiona. To je vidljivo u procesima pronalaženja i konstituisanja novog monetarnog sistema, koji bi potisnuo tragove neoliberalizma (Савин, 2012). Ovaj savez ne bi trebao da bude isključivo baziran na ekonomskim mehanizmima, jer nastaje kao afirmativni narativ slobodnog društva.

¹¹ Suština ove kontrahegemonističke perspektive minuciozno je obrazložena u časopisu: Дугин, А. (ред.) (2013). *Левиафан / Контрэгеґемония и евроцентризм*. Москва: Евразийское Движение.

¹² Džon Miršajmer iznosi pet pretpostavki za koje smatra da imaju presudan uticaj na formiranje mišljenja o državnom pregnuću ka sticanju moći. Njih pokreću organicistički relikti ka samoodržanju, ali i oni koji imaju racionalističko-militaristički karakter. Tako Miršajmer piše: „Prva pretpostavka je da je međunarodni sistem anarhičan, što ne znači da je haotičan ili razrovan besporetkom... Druga pretpostavka je da velike sile inherentno poseduju neke ofanzivne vojne kapacitete koji im omogućavaju da naškode i, čak, unište jedna drugu... Treća pretpostavka je da države nikad ne mogu biti sigurne u namere druge države... Četvrta pretpostavka je da je opstanak prvenstveni cilj velikih sila... Peta pretpostavka je da su velike sile racionalni akteri... Kada se, svih pet pretpostavki uzmu zajedno, one stvaraju snažne podsticaje za velike sile da misle i deluju ofanzivno jedna prema drugoj. Posebno treba istaći tri opšta obrasca ponašanja koja nastaju kao ishod svega ovoga: strah, samopomoć i maksimizacija moći“ (Miršajmer, 2017: 62, 63, 64, 65). Ovaj teoretičar je zagovornik teorije *ofanzivnog neorealizma*.

¹³ Vidi: Савин, В. Л. (ред.) (2012). *БРИКС: от многосторонности к многополярности*. В: *Геополитика / Информационно-аналитическое издание / БРИКС*. Москва: Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ имени М.В. Ломоносова, Выпуск XVIII, С. 9–14.

A. Mamedov (Мамедов, 2012) smatra da integracija entiteta koji obrazuju BRIKS mora pratiti i involvirati njihove etnopsihološke karakteristike.¹⁴ To bi podrazumijevalo uvažavanje njihovog etosa kao i spoznaju njihove „ontogeneze“. Ove teorije polažu pravo na istorijsko iskustvo svih društava. Mamedov oprezno upućuje na iskustva kolonijalizma koja prate SAD. To je decidna poruka članicama BRIKS-a da svoju geopolitičku egzistenciju ne temelje na ovim stadijumima. U težnji da održe svoju suprematiju, Sjedinjene Države pribjegavaju raznovrsnim modelima saradnje, prividnog kondominijuma sa sunitskim monarhijama, kako bi osujetile ne samo uticaj Rusije u svijetu, već i njenih saveznika gdje preovladava šitski islam (Мамедов, 2012). Mamedov vjeruje da BRIKS ima legitimitet da obezbijedi multiporalnost zbog reprezentativne strukture onih država koje konstituišu ovu organizaciju. Bez obzira, da li se radilo o BRIKS-u ili nekoj drugoj organizaciji sličnog karaktera, neophodno je ostvariti prohodnost etnografskih faktora kao važnog geopolitičkog potencijala, kako bi se obezbijedila samostalnost i prepoznatljivost u međunarodnim odnosima (Мамедов, 2012).¹⁵

A šta se podrazumijeva pod pojmom Evroazije, vidjećemo u nastavku ovog rada. Već smo kazali, da se ona ne odnosi isključivo na njenu geografsku određenost. Aleksandar Dugin pruža teorijski pregled kroz koji se najbolje može spoznati evroazijski pol kao tačka susreta mnogih civilizacijskih tipova. Potrebno je naglasiti, da prof. Dugin u njoj prepoznaje onu ravan čiji horizonti odaju uporište sigurnosti i otpora, svima, koji se ne mire sa zapadnim vrijednostima i njihovim kolonizatorskim intencijama. Iako, ova tema zaslužuje opširniju raspravu, ovdje ćemo se zadržati na osnovnom prikazu evroazijskog stožera sagledanog u sedam fundamentalnih načela. Pošto prvo načelo sugerise na njenu polisemičnost, ostala načela podrazumijevaju razradu prvotne teze. Druga teza, podrazumijeva preporod Starog svijeta, njegovu nužnu koheziju i revalorizaciju njegovog kulturnog legata. Stari svijet predstavlja sve ono što se protivi Novom svijetu i njegovoj civilizacijskoj artificijelnosti. Kada je u pitanju treća ravan evroazijstva, ona u sebi inkorporira prostorne odlike Evroafrike, koji „se prostire od severnog mora do suprotropske Sahare i obuhvata Sredozemlje, arapski svet i Crnu Afriku. On u sebi sadrži mnoštvo gradacija, ali ipak stalno

¹⁴ Vidi: Мамедов, А. (2012). *Этнопсихологическая предпосылка стран БРИКС*. В: *Геополитика / Информационно-аналитическое издание / БРИКС*. Савин, В. Л. (ред). Москва: Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ имени М.В. Ломоносова, Выпуск XVIII, С. 39–42.

¹⁵ Poželjno je navesti teoriju „mjestorazvoj“ Petra Nikolajeviča Savickog kao pratećeg doprinosa teoriji evroazijstva. „Najvažniju ulogu u teoriji Savickog ima koncepcija 'mestarazvoja'. Taj termin analog pojma Raum u tumačenju Racelove 'političke geografije' i nemačke geopolitike (+ Kjelen) u celini. U tom pojmu se odražava 'organicizam' evroazijaca koji u potpunosti odgovara nemačkoj 'organicističkoj' školi i oštro odudara od pragmatizma anglosaksonske geopolitičara... Rusija-Evroazija je takav 'mestorazvoj' koji je integralni oblik postojanja mnogo manjih 'mestarazvoja'. To je Šmitov Grossraum sastavljen iz čitave hijerarhije manjih Raum-ova. Evroazijci su uvođenjem pojma 'mestarazvoj' izbegavali pozitivističku neophodnost da analitički raščlanjuju istorijske fenomene i raspoređuju ih u mehaničke sisteme – primenjivo ne samo na prirodne, nego i na kulturne pojave“ (Дугин, 2004: 84).

teži ekonomskoj i strateškoj integraciji izraženoj bilo putem kolonijalnih osvajanja, bilo procesom nastanka sredozemnih imperija koje se šire na sever i jug od Sredozemnog mora i u svoju orbitu uvlače različite narode, rase, veroispovesti i kulture. Drugi 'veliki prostor' je za nas najzanimljiviji, pošto je vezan za Rusiju. To je rusko – azijski kontinentalizam koji obuhvata teritorije same Rusije, teritorije Srednje Azije, deo zemalja Istočne Evrope, Srednju Aziju, Avganistan, delimično Pakistan, Indiju i Iran, s mogućnošću uticaja te zone na Tursku... Treća zona se naziva Tihookeanski Sino-Niponski kondominijum, to jest zajednička prevlast dveju sila – Japana i Kine“ (Дугин, 2009: 125, 126). Četvrto načelo, koje ističe prof. Dugin, tiče se geopolitičke osovine integrisane oko centralnih stožera Evroazije, Rusije, Irana, Indije. Potencijalni partner Rusiji u budućnosti može postati Turska. Dok se peto načelo odnosi na reintegraciju bivših sovjetskih entiteta, šesto načelo „predstavlja izvestan svetonazor, filozofiju, čiji su smisao i osnovno značenje – tradicionalizam, strateški centrizam i federalizam. [...] Poslednja, sedma ravan evroazijstva se tiče različitih regiona Rusije“ (Дугин, 2009: 127, 129).

Sumirajući izložene postavke evroazijstva, možemo zaključiti da u njemu prebivaju geopolitičke i geografske koordinate. Svaka od sedam navedenih stavki povlači sa sobom kulturni i civilizacijski kod koji joj daje jedno od gorenavedenih obilježja ili determinanti evroazijstva. Predano protumačena i valorizovana kroz spektar stvaralaštva Aleksandra Dugina, (neo)evroazijska filozofija i geostrategija čine alternativan i posve, nužan izbor koji će apsorbovati duhovne i etnografske karakteristike svih onih koje je protestantska ideologija smjestila u „nekropole istorije“.

L i t e r a t u r a

- Bzezinski, Z. (1997). *A Geostrategy for Eurasia. Foreign Affairs*, 76(5), 50–64. doi:10.2307/20048199
- Дугин, А. (2004). *Основи геополитике / Геополитичка будућност Русије*. Превод: Сава и Петар Росић. Београд: Екопрес.
- Дугин, А. (2008). *Конспирологија (наука о заверама, тајним друштвима и окултном рату)*. Превод: Зоран Буљугић. Београд: Логос.
- Дугин, А. (2008). *Мистерије Евроазије*. Превод: Зоран Буљугић. Београд: Логос.
- Дугин, А. (2009). *Геополитика постмодерне / Доба нових империја. Осврти на геополитику XXI века*. Превод: Сава Росић. Београд: „Преводилачка радионица Росић“ *Никола Пашић*.
- Дугин, А. (2009). *Четвертая политическая теория / Россия и политические идеи XXI века*, Санкт-Петербург: Амфора.
- Дугин, А. (ред.) (2013). *Левиафан / Контргегемония и евроцентризм*. Москва: Евразийское Движение.
- Dugin, A. (2016). *Novo Hiperborejsko otkrivenje / Kratak tečaj metafizike tradicije*. Prevod: Šimun Uremović. Zagreb: Zadruga Eneagram.

- Đukić, N. (2017). *Religijska osa (geo)politike*. U: Blagojević, M. (ur.): *Religija u savremenom društvu* / „Religija i crkva u duhovnim i socio-političkim promenama savremenog sveta“. Beograd: Institut društvenih nauka, str. 67.
- Калајић, Д. (1994). *Издана Европа*. Београд: Југославија Публик.
- Мамедов, А. (2012). *Етнопсихологическая предпосылка стран БРИКС*. В: Савин, В. Л. (ред.): *Геополитика / Информационно-аналитическое издание / БРИКС*. Москва: Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ имени М.В. Ломоносова, Выпуск XVIII, С 39–42.
- Мирšajmer, Дž. (2017). *Tragedija politike velikih sila*. Prevod: Dragan R. Simić, Dragan Živojinović. Beograd: Udruženje za studije SAD u Srbiji / Ćigoja štampa.
- Савин, В. С. (ред.) (2012). *БРИКС: от многосторонности к многополярности*, В: *Геополитика / Информационно-аналитическое издание / БРИКС*. Москва: Кафедра Социологии Международных Отношений Социологического факультета МГУ имени М.В. Ломоносова, Выпуск XVIII, С. 9–14.